

**Muzeum Gross-Rosen.
Niemiecki Nazistowski Obóz
Koncentracyjny i Zagłady (1940–1945)
w Rogoźnicy**

**Sprawozdanie
z działalności
merytoryczno-administracyjnej
w roku 2023**

Wałbrzych, styczeń 2024

Projekt okładki, łamanie tekstu, druk:
Pracownia Informatyczno-Wydawnicza
Muzeum Gross-Rosen w Rogoźnicy

Ministerstwo Kultury
i Dziedzictwa Narodowego

INSTYTUCJA KULTURY
WSPÓLPROWADZONA PRZEZ
MINISTRA KULTURY
I DZIEDZICTWA NARODOWEGO

**DOLNY
ŚLĄSK**

INSTYTUCJA KULTURY
SAMORZĄDU
WOJEWÓDZTWA
DOLNOŚLĄSKIEGO

MUZEUM GROSS-ROSEN. NIEMIECKI NAZISTOWSKI
OBÓZ KONCENTRACYJNY I ZAGŁADY (1940–1945)
Wałbrzych, ul. Szarych Szeregów 9
tel. 74 842 15 80, 74 842 15 94
e-mail: muzeum@gross-rosen.eu
www.gross-rosen.eu

DZIAŁ NAUKOWO-BADAWCZY

I/ Prace naukowo-badawcze

1. Do tematu „Żydzi węgierscy w KL Gross-Rosen”:
  - Kontynuowano kwerendę zbioru pozyskanego z Bundesarchiv w Ludwigsburgu.
2. Do tematu „Transporty więźniów kierowanych do KL Gross-Rosen i chronologia nadawanych numerów” przeprowadzono:
  - Analizę zbioru protokołów zeznań byłych więźniów KL Gross-Rosen, spisanych w 1945 r. przez Krajowy Komitet Opieki nad Deportowanymi w Budapeszcie. W jej wyniku uszczegółowiono wiedzę o transportach obywateli Węgier pochodzenia żydowskiego, kierowanych z KL Auschwitz do filii KL Gross-Rosen (m.in. FAL Zillerthal-Erdmannsdorf, FAL Ober Altstadt) latem i wczesną jesienią 1944 roku.
  - Analizę danych i weryfikację transportów przyjętych w KL Gross-Rosen w połowie marca 1944 r. i nadanych wówczas więźniom numerów obozowych w zakresie 23000; równocześnie wykonywano rejestr ujawnionych nazwisk więźniów, którym numery z tego zakresu wydano powtórnie w sierpniu 1944 roku.
  - Prowadzono analizę danych i weryfikację transportów przyjętych w KL Gross-Rosen w styczniu 1945 r. i nadanych wówczas więźniom numerów obozowych w zakresie 96000.

- Rozpoczęto analizę danych i weryfikację transportów przyjętych w KL Gross-Rosen w listopadzie 1944 r. i nadanych wówczas numerów z zakresu 84000-87000.
- 3. Zakończono opracowywanie tematu „AL Landeshut – filia KL Gross-Rosen w Kamiennej Górze”: przeprowadzono ostatnie prace redakcyjne, korekty i uzupełnienia tekstu; przygotowano wykaz imienny więźniów obozu, bibliografię oraz tłumaczenie streszczenia na jęz. angielski. Wykonano przeszukanie zbiorów fotografii, map, planów, zdjęć lotniczych itp. Wybrany materiał ikonograficzny włączono do przygotowywanej publikacji.
- 4. Wykonano redakcję polskiego tłumaczenia, przygotowywanej do druku pracy doktorskiej Andrei Rudorff „Kobiety w podobozach obozu koncentracyjnego Groß-Rosen” (tytuł oryginału „Frauen in den Außenlagern des Konzentrationslagers Groß-Rosen”).
- 5. Opracowano część historyczną artykułu „Application of GIS to historical reconstruction of AL Dyhernfurth Camps: preservatin and historical potential” (autorstwa S. Różyckiego, M. Michalskiego, A. Kobielec). Artykuł zostanie opublikowany w czasopiśmie naukowym „ISPRS International Jurnal of Geo-Information”.
- 6. W ramach współpracy z gminą Głuszycza i „Podziemnym miastem Osówka” przygotowano wykład „AL Riese, ze szczególnym uwzględnieniem zagadnienia losu chorych i możliwości medycznych w obozie”, który wygłoszono podczas X Zlotu Szlakiem Martyrologii (maj 2023).
- 7. Przygotowano wystąpienie, połączone z prezentacją, pt. „Dyhernfurth, filia KL Gross-Rosen przy zakładach IG Farben”, które zostało wygłoszone w styczniu 2023 w Brzegu Dolnym, na uroczystościach upamiętniających ewakuację AL Dyhernfurth I i II.
- 8. Podjęto kwerendę uzupełniającą do tematu „Życie kulturalne i religijne więźniów w KL Gross-Rosen”; uzupełniano i poszerzano rozdziały poświęcone legalnym i półlegalnym formom życia kulturalnego.

9. Wykonano kwerendę w zbiorach archiwum Muzeum Gross-Rosen nt. lokalizacji filii KL Gross-Rosen – FAL Zillerthal-Erdmannsdorf.
10. Wykonano dokumentację fotograficzną i wideo w miejscach byłych filii KL Gross-Rosen w Jeleniej Górze – AL Hirschberg i AL Bad Warmbrunn. Pozyskany materiał, jak również wcześniej przeprowadzona kwerenda w zbiorach, pozwoliła na weryfikację stanu wiedzy dotyczącej topografii, a także upamiętnienia tych miejsc.

II/ Współpraca krajowa i zagraniczna

1. Kontynuowano współpracę z Politechniką Warszawską dotyczącą realizacji (w ramach programu Ministra Nauki i Edukacji pn. „Nauka dla Społeczeństwa”) projektu pt. „Badania topografii niemieckich obozów działających na ziemiach okupowanej Polski w latach 1939–1945”; badania prowadzone były w Brzegu Dolnym i dotyczyły dwóch filii KL Gross-Rosen: AL Dyhernfurth I i AL Dyhernfurth II.
2. W ramach współpracy z Centrum Historii Zajezdnia we Wrocławiu podjęto zadanie konsultacji merytorycznej scenariusza wystawy nt. „marszów śmierci” więźniów z wrocławskich filii KL Gross-Rosen, w styczniu 1945 roku.
3. Współpracowano z 10 Wrocławskim Pułkiem Dowodzenia w sprawie upamiętnienia podobozu KL Gross-Rosen – AL Breslau-Lissa. Teren, gdzie znajdowała się filia jest obecnie pod opieką wojska. Pracownicy Muzeum służyli pomocą merytoryczną nt. historii tego miejsca i przygotowania tekstu na tablicę upamiętniającą więźniów AL Breslau-Lissa, a także jeńców wojennych i robotników przymusowych pracujących na terenie dawnej Lissy (obecnie Wrocław-Leśnica).
4. W odpowiedzi na bardzo liczne zapytania Fundacji Thesaurus, udzielano informacji nt. różnorodnych działań Muzeum Gross-Rosen, mających na celu upamiętnienie miejsc związanych z KL Gross-Rosen, tworzących kompleks AL Riese.

5. Podjęto współpracę z holenderskimi historykami Sydsem Wierma, reprezentującym Frisian & Audio Archiv, oraz dr. Gerkiem Koopmansem, przygotowującym film dokumentalny dotyczący losów wojennych holenderskiego robotnika, który w 1942 r. z nakazem pracy trafił do dzisiejszego Tarnowca koło Brzegu. Pracował tam z grupą więźniów żydowskich, którzy w 1944 r. zostali osadzeni w KL Gross-Rosen.
Podczas drugiej wizyty w Muzeum, we wrześniu 2023, filmowcy przygotowali na terenie Muzeum w Rogoźnicy materiał filmowy; w nagraniu udział wzięli Barbara Sawicka i Dominik Alberski, pracownicy Działu Naukowo-Badawczego.
6. Współpracowano z holenderskim historykiem Lionem Tokkie, w zakresie tematów związanych z „marszami śmierci” z KL Auschwitz do KL Gross-Rosen w styczniu i lutym 1945 roku (trasy i miejsca pochówków ofiar) oraz losów holenderskich więźniarek z tzw. grupy Philipsa, więzionych w podobozie KL Gross-Rosen – FAL Reichenbach (Dzierżonów) i pracujących dla niemieckiej firmy Telefunken. 25.10.2023, podczas zorganizowanego w Wałbrzychu spotkania z holenderskimi badaczami, omówione zostały dotychczasowe ustalenia dotyczące powyższych tematów.
7. W 2023 roku Barbara Sawicka z Działu Naukowo-Badawczego, współpracowała z belgijskim historykiem Gertem De Prins, z Archiwum Ofiar II Wojny Światowej w Brukseli, przy opracowywaniu tematu dotyczącego więzionych w KL Gross-Rosen obywateli Belgii, ze szczególnym naciskiem na ustalenie nazwisk osób zmarłych na początku lutego 1945 r., których szczątki mogły się znaleźć w zbiorowym grobie odnalezionym w 2017 r. na terenie byłego obozu Gross-Rosen w Rogoźnicy.
8. Na spotkanie z odwiedzającymi Muzeum Gross-Rosen członkami Koła Przyjaciół Miejsca Pamięci Obozu Koncentracyjnego Neuengamme (Freundeskreis KZ-Gedenkstätte Neuengamme e.V.) przygotowano materiały dotyczące m.in. historii KL Gross-Rosen, losów terenu poobozowego po zakończeniu wojny, okolicz-

ności powołania w tym miejscu Muzeum, budowania zbiorów i prowadzonych prac badawczych.

9. Uczestniczono w:

- VI Seminarium Naukowym „Wojna i ludobójstwo – krwawe pokrewieństwo” (Oświęcim, 24-25.11.2023), zorganizowanym przez Oświęcimski Instytut Praw Człowieka i Wydział Socjologii Uniwersytetu Warszawskiego; dr hab. D. Sula (z Działu Naukowo-Badawczego) współprowadziła dyskusję po wykładzie prof. Eugeniusza Cezarego Króla „Na początku była »Mein Kampf«”.

10. W ramach konsultacji naukowych przebadano zasoby archiwalne i biblioteczne i na ich podstawie udzielono informacji lub wydano opinie w 46 sprawach dotyczących historii KL Gross-Rosen oraz losów jego więźniów.

III/ Wydawnictwa i materiały informacyjne

1. W 2023 r. Muzeum Gross-Rosen wydało nast. publikacje:

- A. Rudorff „Kobiety w podobozach obozu koncentracyjnego Groß-Rosen” (tytuł oryginału „Frauen in den Außenlagern des Konzentrationslagers Groß-Rosen”), wyd. 1, nakład 500 egz.
- D. Sula, „Szkice z historii Konzentrationslager Gross-Rosen”, wyd. 2 uzupełnione, nakład 500 egz.
- A. Kajzer, „Za drutami śmierci”, dodruk do wyd. 3, nakład 2000 egz.

2. Dodrukowano (we własnym zakresie) oraz wykonano oprawę intrologatorską broszurową następujących publikacji (11 tytułów, w łącznym nakładzie 472 egz.) i katalogów do wystawy (3 tytuły, łączny nakład 270 egz.):

- B. Cybulski, *Aussenlager des KL Gross-Rosen im Eulengebirge*;
- A. Kobielec, *Außenlager des Konzentrationslagers Gross-Rosen. Arbeitslager Brünnlitz*;
- A. Kobielec, *Arbeitslager Brieg – filia KL Gross-Rosen we wspomnieniach byłych więźniów*;

- A. Konieczny, *Arbeitslager Aslau – podobóz KL Gross-Rosen 1944–1945*;
  - A. Konieczny, *Frauen im Konzentrationslager Gross-Rosen in den Jahren 1944–1945*;
  - A. Konieczny, *KL Gross-Rosen* (informator w j. francuskim)
  - A. Konieczny, *Podobóz KL Gross-Rosen w Kamenz*
  - A. Konieczny, *Transport z KL Flossenbürg do KL Gross-Rosen z 23 maja 1943 roku*;
  - P. Kruszyński, *Podziemia w Górach Sowich i Zamku Książ*;
  - A. Małek, *Wrocławskie filie KL Gross-Rosen*;
  - D. Sula, *Wychowawczy obóz pracy wrocławskiego gestapo 1942–1945*;
  - *KL Gross-Rosen 1941–1945* (przewodnik po wystawie w j. polskim, niemieckim, angielskim);
3. Przygotowano do druku (uaktualnienie treści) i wydrukowano w łącznym nakładzie 5000 szt. ulotki: „Muzeum Gross-Rosen – Miejsce Pamięci” (w 3 wersjach językowych: polskiej, niemieckiej, angielskiej). Ulotki te zamieszczone są również na stronie internetowej Muzeum, w zakładce DO POBRANIA (<https://www.gross-rosen.eu/do-pobrania>).
  4. Opracowano i wydrukowano dwie nowe stendy informacyjne (oczyszczalnia ścieków, szklarnie SS) oraz wydrukowano ponownie 9 uszkodzonych stend, prezentowanych na terenie Muzeum Gross-Rosen w Rogoźnicy.
  5. Na potrzeby Muzeum wykonano we własnym zakresie:
    - 1/ Wydrukowano i oprawiono: Plan pracy Muzeum Gross-Rosen na 2023 r. – 20 egz.; Sprawozdanie z pracy Muzeum Gross-Rosen w 2022 r. – 20 egz.; „Wizualizacja programu modernizacji Muzeum Gross-Rosen w latach 2003–2022” (7 egz.).
    - 2/ Skanowano, kserowano, oprawiano (laminowanie, bindowanie), drukowano: wizytówki, dokumenty archiwalne (kolekcje listów, fotografie), fragmenty publikacji ze zbiorów biblioteki Muzeum, plakaty oraz druki wykorzystywane w pracy działów.

3/ Drukowano, w miarę potrzeb, etykiety na płytach z filmem KL Gross-Rosen (w 4 wersjach językowych).

IV/ Biblioteka

1. Księgozbiór:

– Przybyło 95 książek: 49 zakupiono, 46 przyjęto w formie darów.
Stan księgozbioru: 5509 egzemplarzy.

Sporządzono wykazy publikacji przyjętych do biblioteki w formie darów.

Konserwacji i oprawie introligatorskiej poddano pięć książek.

2. Zbiór wycinków prasowych i wydruków ze stron internetowych powiększył się o 29 szt., w tym informacje dot. tematów: Filie KL Gross-Rosen – 6, Muzeum Gross-Rosen – 11, Byli więźniowie – 9, AL Riese – 3.

Do rejestru broszur wpisano 32 publikacje; liczba broszur – 2043.
Rejestr kaset video, płyt DVD i CD – 123.

3. W ramach wypożyczeń międzybibliotecznych wypożyczono osiem książek: dwie z Biblioteki Uniwersytetu Wrocławskiego i sześć z Biblioteki PMAB w Oświęcimiu.

4. Zarejestrowano 10 osób spoza Muzeum korzystających z księgozbioru biblioteki. Dla tych osób przygotowano literaturę do tematów: Filie kompleksu Riese, AL Bunzlau, AL Geppersdorf, AL Sackisch, AL Mittelstein, AL Ludwigsdorf, marsze śmierci – ewakuacja, Homoseksualność w obozie koncentracyjnym, Robotnicy przymusowi i jeńcy wojenni.

5. W komputerowej sieci Muzeum prowadzone są katalogi: PROPOZYCJE ZAKUPU (przygotowano 4 wykazy książek, które zostały zaakceptowane przez muzealną Komisję Zakupów), KSIĄŻKI POSZUKIWANE, NOWOŚCI W BIBLIOTECE.

6. Do systemu informatycznego SOWA wprowadzono 170 opisów bibliograficznych książek, broszur i artykułów prasowych.

7. Prenumerowane są miesięczniki „Odkrywca” i „Słowo Żydowskie”. Otrzymujemy bezpłatnie czasopisma i informatory zagraniczne: „Bulletin des Fritz Bauer Institut” oraz „Newsletter

zur Geschichte und Wirkung des Holocaust” (z Instytutu Fritza Bauera we Frankfurcie nad Menem), „Die Glocke vom Ettersberg” (wydawane przez Lagergemeinschaft Buchenwald-Dora/Freundeskreis e.V., Frankfurt nad Menem), „Gedenkstätten Rundbrief: Stiftung Topographie des Terrors” (z Muzeum „Topografia Terroru” w Berlinie), „Les Chemins de la Memoire” (wydawane przez Departament Pamięci, Kultury i Archiwów francuskiego Ministerstwa Sił Zbrojnych), „Yad Vashem Studies” (z Instytutu Yad Vashem w Jerozolimie), „Terezinske listy” (z Pamatnik Terezin w Terezinie).

8. Nawiązano współpracę z Biblioteką Państwowego Muzeum na Majdanku w Lublinie i zainicjowano wymianę książek wydanych przez oba muzea.

INFORMATYZACJA

1. Przebudowano pomieszczenie głównego specjalisty ds. komputeryzacji i wydzielono serwerownię, w której zamontowano klimatyzację.
2. Zakupiono i zamontowano nowy system monitoringu dla obiektu Muzeum w Wałbrzychu.
3. Prowadzono prace nad wdrożeniem systemu kadrowo-płacowego ENOVA 365.
4. Prowadzono stałe szkolenia z zakresu obsługi i pilotażu bezzałogowego statku powietrznego (dron), tworzenia filmów oraz wykonywania zdjęć.
5. Współpracowano przy poszukiwaniach miejsc pracy więźniów KL Gross-Rosen na terenach obozu głównego oraz jego filii.
6. Zakupiono oraz wdrożono do użytku nowy sprzęt:
  - komputer przenośny MSI Katana,
  - komputer HP ProOne 240 G9 23,8”,
  - komputer MSI AIO Modern,
  - komputer HP Pro all in one,
  - zestaw komputerowy stacjonarny DGZ,
  - zestaw komputerowy stacjonarny do obróbki grafiki,
  - komputer stacjonarny Lenovo TC,
  - laptop Dell Vostro 3510,
  - urządzenie wielofunkcyjne BROTHER,
  - smartfon Samsung Galaxy A54,
  - profesjonalny skaner A3 EXPRESION 12000 XL PRO (do klisz i grafiki).
7. Szkolono pracowników w zakresie obsługi urządzeń oraz programów komputerowych.

8. Naprawiano, modernizowano i wykonywano bieżącą konserwację sprzętu komputerowego. Wykonywano naprawy, konserwacje i kopie przetwarzanych baz danych.
9. Sprawowano nadzór nad pracą sieci komputerowej.
10. W bazach „Kartoteka więźniów” i „Kartoteka esesmanów” wykonywano, w miarę potrzeb, zestawienia według poszczególnych filii, zakresów numerycznych, narodowości, miejsc uwięzienia, transportów.
11. Publikowano nowe materiały, wprowadzano ulepszenia oraz dbano o zapewnienie ciągłości funkcjonowania strony internetowej Muzeum (www.gross-rosen.eu) oraz prowadzonej przez Muzeum księgarni internetowej.
Rozbudowywano i na bieżąco kontrolowano działanie kanału YouTube@MuzeumGrossRosen.
Publikowano na stronie Facebook, nadzorowano działanie strony wraz z zawartymi treściami, kontrolowano również aplikację Messenger.
12. Wysyłano (za pomocą programu Word Press) newsletter Muzeum Gross-Rosen z informacjami dot. organizowanych w Muzeum wystaw, uroczystości rocznicowych i innych ważnych wydarzeń. Obsługiwano stronę internetową cojestgrane.pl – ogólnopolski informator kulturalny, zamieszczając informacje o wydarzeniach w Muzeum Gross-Rosen, a także stronę DOKiS, w części dotyczącej Muzeum Gross-Rosen.

DZIAŁ GROMADZENIA ZBIORÓW

I/ Gromadzenie zbiorów

1. Archiwalia

A/ Akta

W zbiorze dokumentów pisanych przybyło 86 jedn. arch.
Stan ogólny zbiorów archiwalnych dokumentów pisanych:
11 377 jedn. arch. (w tym 2227 oryginałów).

Akta zawierają:

- Ankiety:
przybyła 1 ankieta,
stan ogólny – 3494 jedn. arch.
- Korespondencja więźniarska:
przybyły 64 listy,
stan ogólny – 3997 jedn. arch. (w tym 2019 oryginałów).
- Inne dokumenty:
przybyło 21 jedn. arch.,
stan ogólny – 3886 jedn. arch. (w tym 208 oryginałów).
- Stan materiałów zmikrofilmowanych nie zmienił się.
W archiwum znajduje się 155 zespołów archiwalnych, na które składa się 3041 jedn. arch. na mikrofilmach (66 305 klatek) oraz 141 mikrofiszy (3363 klatki).
- Zbiór „Varia” (dokumenty niezwiązane z KL Gross-Rosen):
przybyły 3 jedn. arch.,
stan ogólny – 309 jedn. arch.

- B/ Nagrania relacji byłych więźniów:
magnetofonowe – stan ogólny 206 relacji (nie zmienił się),
przeprowadzona została reinwentaryzacja nagrań wideo (scalano
sygnatury), obecny stan nagrań wideo – 360 relacji.
- C/ Zbiór fotografii:
przybyła 1 jedn. arch.,
stan ogólny – 901 jedn. arch.
- D/ Zbiór kartograficzny:
przybyła 1 jedn. arch.,
stan ogólny – 180 jedn. arch.

2. Muzealia

- Księga muzealiów:
przybyło 6 obiektów,
stan ogólny – 494 jednostki inwentarzowe.
- Księga depozytów:
przybył 1 obiekt,
stan ogólny – 24 jednostki inwentarzowe.
- Księga materiałów pomocniczych:
przybyły 2 obiekty,
stan ogólny – 1431 jednostek inwentarzowych.

II/ Opracowywanie zbiorów

1. Odtwarzano kartotekę więźniów oraz załogi SS KL Gross-Rosen.
Sporządzono:
  - a/ kartoteki alfabetyczne: 1861,
  - b/ kartoteki numeryczne: 1453,
  - c/ kartoteki członków załogi SS: 10.Przybyły 54 nowe nazwiska więźniów; potwierdzone nazwiska
więźniów ogółem: 79 124.
2. Do elektronicznej kartoteki więźniów wprowadzono dane z 923
kartotek; do kartoteki esesmanów – dane z 10 kartotek.
3. Opracowywano pozyskane archiwalia, sporządzano dla nich
karty katalogowe tematyczne i numeryczne.

4. Do systemu „Memoarch” wprowadzono 20 listów więźniarskich.
5. Prowadzono prace przy papierowej alfabetycznej i numerycznej kartotece więźniów (przygotowanie kartotek do wprowadzania, układanie wprowadzonych kartotek w szufladach, prace porządkowe). W elektronicznej bazie więźniów poprawiano i scalano wprowadzone dane.
6. Kontynuowano opracowywanie zbiorów dokumentów zapisanych pod sygn. DP-10864 (płyty CD; porównywano zawartość płyt z dokumentami znajdującymi się w archiwum).
7. W systemie ENOVA365 zaczęto tworzyć inwentarze zbiorów; wprowadzono 2629 jedn. arch.
8. Prowadzono prace przy tworzeniu elektronicznego inwentarza fotografii (scalano, porządkowano i nadawano nowe sygnatury). Dane te wprowadzono również do elektronicznego inwentarza fotografii w systemie ENOVA365; wprowadzono 277 jedn. arch. Tworzony jest również wykaz fotografii, które zostaną przekazane do digitalizacji przez firmę zewnętrzną.
9. We własnym zakresie zdigitalizowano 17 dokumentów; skany umieszczono w archiwum cyfrowym.
10. Przygotowywano dokumentację opisowo-zdjęciową dla obiektów, które zostały znalezione w trakcie prac ekshumacyjnych prowadzonych przez Komisję Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu we Wrocławiu i przekazane do Muzeum. Dokumentacja została złożona w WUOZ Delegatura w Wałbrzychu wraz z prośbą o przekazanie tych przedmiotów do zbiorów Muzeum. Po otrzymaniu decyzji z WUOZ rozpoczęto prace związane z opracowaniem przekazanych w depozyt obiektów.
11. Przeprowadzono kwerendę w Archiwum Państwowym w Ząbkowicach Śląskich. Przejrzane dokumenty dotyczące KL Gross-Rosen zostały zeskanowane.

III/ Udostępnianie zbiorów

1. Korespondencja w sprawach byłych więźniów (zapytania, kwerendy): odpowiedziano w 444 sprawach, z czego 135 to koresponden-

cja zagraniczna (m.in. z Australii, Niemiec, Bułgarii, Holandii, Francji, Belgii, Austrii, USA, Kanady, Ukrainy, Brazylii, Anglii, Czech, Danii, Włoch, Hiszpanii, Szwecji i Izraela).

Wystawiono jedno zaświadczenie o uwięzieniu w KL Gross-Rosen.

2. Drogą korespondencyjną udzielono informacji o zasobie archiwalnym w 7 sprawach.
3. Sporządzono informację dotyczącą osób, które w dokumentacjach mają zapisane obywatelstwo greckie lub narodowość grecką. Sporządzona lista obejmuje 195 nazwisk, które zostały zweryfikowane w oparciu o dokumenty.
4. Rodzinie byłego więźnia Wiktora Wilka przekazano kopię jego relacji o pobycie w KL Gross-Rosen.
5. Ze zbiorów archiwum korzystało 18 osób, które prowadziły badania dotyczące tematów: Filie KL Gross-Rosen, Niemieccy Żydzi w KL Gross-Rosen, Historia obozów koncentracyjnych, Podziemia w Górach Sowich, Więźniowie ASO w KL Gross-Rosen. Do każdego tematu przeprowadzono kwerendę i udostępniono dokumenty.

Na kwerendę do Muzeum przyjechali uczniowie 8 klasy szkoły podstawowej w Kudowie-Zdroju, którzy szukali informacji o AL Sackisch. Dla tej młodzieży zostały przygotowane i przeprowadzone warsztaty dotyczące zasobu archiwum, rodzaju dokumentów, ze szczególnym uwzględnieniem dokumentów dotyczących AL Sackisch.

Pracownicy Muzeum Martyrologicznego w Żabikowie przeprowadzili kwerendę dotyczącą więźniów deportowanych z obozu w Żabikowie do KL Gross-Rosen. Wybrane podczas kwerendy dokumenty zostały zeskanowane.

Osobom korzystającym z archiwum udostępniono 1398 dokumentów.

6. Przygotowano prezentację zasobu archiwalnego Muzeum, ze szczególnym uwzględnieniem materiałów dotyczących obozu Gusen. Prezentacja została przedstawiona podczas międzyna-

rodowych warsztatów (online), zorganizowanych przez Miejsce Pamięci Mauthausen.

7. Na prośbę Urzędu Miasta Brzeg Dolny zostały wypożyczone eksponaty (14 sztuk), które były prezentowane na wystawie poświęconej „marszowi śmierci” więźniów z podobozów Dyhernfurth I i Dyhernfurth II. Eksponaty zostały zwrócone w terminie. Na wystawy przygotowane przez pracowników Działu Oświatowego Muzeum Gross-Rosen na Noc Muzeów oraz Europejskie Dni Archeologii wypożyczono 52 obiekty.
8. Dla Centrum Historii Zajezdnia we Wrocławiu wykonano skany dokumentów dotyczących wrocławskich podobozów KL Gross-Rosen. Dokumenty zostały wybrane podczas kwerendy przeprowadzonej przez pracowników CHZ w 2022 r.
9. Sporządzono informacje o pozyskanych przez archiwum kolekcjach dokumentów dotyczących byłych więźniów KL Gross-Rosen Juliana Pleśniaka oraz Władysława Pyzio. Dokumenty z tych kolekcji pokazano na stronie internetowej Muzeum Gross-Rosen.

IV/ Konserwacja i zabezpieczenie zbiorów

1. W 2023 roku przeprowadzono konserwację 3 ubrań więźniarskich (kalesony, spodnie, suknia). Głównym założeniem prac konserwatorskich było wyeliminowanie niekorzystnych czynników działających na obiekt i jego zabezpieczenie przed dalszymi zniszczeniami, bez naprawiania uszkodzeń powstałych przed 1945 rokiem. Obiekty zostały zdezynfekowane w komorze fumigacyjnej i oczyszczone. Wszystkie zabezpieczenia wykonano przy użyciu tradycyjnej metody igłowej oraz wzmocniono partie wokół ubytków na neutralnym podłożu z lnianego płótna. Prace przeprowadzone zostały zgodnie z zasadami konserwatorskimi przez firmę Makkon Konserwacja Tkanin Zabytkowych.
2. Wykonano kopie dwóch inwentarzy dokumentów pisanych i je oprawiono. Ogółem wykonano już kopie ośmiu inwentarzy.
3. Na bieżąco wykonywane są pomiary temperatury i wilgotności w obiektach na terenie Muzeum w Rogoźnicy.

V/ Inne prace

1. Wykonywano bieżące prace w archiwum zakładowym.
2. Pracownicy Działu brali udział w spotkaniach organizowanych przez Stowarzyszenie Archiwistów Polskich we Wrocławiu. Uczestniczyli też w Warsztatach Archiwalnych, które odbyły się w archiwum jednostki wojskowej w Oleśnicy; w IX Wiosennych Spotkaniach Archiwalnych nt. „Dokumenty w postaci elektronicznej. Problemy zarządzania”, przygotowanych przez Wydział Nauk Historycznych UMK w Toruniu; w Konferencji „Bezpieczeństwo zbiorów. Wyzwania i rozwiązania w obszarze fizycznego, cyfrowego i prawnego zabezpieczania kolekcji publicznych”, zorganizowanej przez Polskie Stowarzyszenie Inwentaryzatorów Muzealnych, Muzeum Fotografii w Krakowie i Archiwum Narodowe w Krakowie; w Konferencji online „Od idei do narzędzia – System do prowadzenia ewidencji muzealiów iArt”, przygotowanej przez Muzeum Pałacu w Wilanowie; w Warsztatach online nt. „Jak udostępniać cyfrowe zasoby nauki i kultury w portalu kronika.gov.pl”, przygotowanych przez Ministerstwo Cyfryzacji; w Warsztatach zorganizowanych przez Żydowski Instytut Historyczny w Warszawie pt. „Gromadzenie świadectw o Zagładzie od 1944 r. Praktyki archiwizacji i wykorzystanie w badaniach”; w Seminarium online pt. „Nowe technologie a zarządzanie miejscami pamięci”, zorganizowanym przez Uniwersytet SWPS.

DZIAŁ OŚWIATOWY

I/ Działalność oświatowa

1. W placówkach oświatowych województwa dolnośląskiego przeprowadzono lekcje muzealne dla młodzieży z tematów: „KL Gross-Rosen jako przykład hitlerowskiego okrucieństwa” oraz „Historia KL Gross-Rosen zapisana w przedmiotach”. W 2023 roku odbyło się 60 zajęć. Uczestniczyło w nich 1328 uczniów.
2. W oparciu o dokumenty archiwalne, zgromadzone w Muzeum Gross-Rosen, przygotowano i przeprowadzono w Rogoźnicy następujące zajęcia warsztatowe i prelekcje:
  - „Chcieliśmy normalnie żyć”. Temat realizowano: 5.01. dla uczniów I Liceum Ogólnokształcącego w Bolesławcu, 21.03. – Szkoły Podstawowej nr 35 w Oleśnicy, 10.05. – Szkoły Podstawowej nr 10 w Bielawie i 25.05. – Powiatowego Zespołu Szkół w Chojnowie. 17.10. zajęcia warsztatowe w języku niemieckim zrealizowano dla uczniów Gymnasium Weilheim.
  - „Korespondencja więźniarska w obozie koncentracyjnym Gross-Rosen”. Temat realizowano: 21.03. dla uczniów Szkoły Podstawowej nr 35 w Oleśnicy, 21.04. – Szkoły Podstawowej w Złotniku, 31.05. – Szkoły Podstawowej nr 84 we Wrocławiu, 2.10. – Zespołu Szkolno-Przedszkolnego w Udaniu i Akademickiego Liceum Ogólnokształcącego Politechniki Wrocławskiej, 5.10. – Szkoły Podstawowej w Złotoryi, 10.10. – Szkoły Podstawowej nr 8 w Świdnicy, 16.10. – Szkoły Podstawowej nr 105 w Świdnicy, 19.10. – Szkoły Podstawowej nr 3 w Świebodzicach, 23.10. – Zespołu Szkolno-Przedszkolnego w Męcince,

24.10. – Szkoły Podstawowej w Sokołowcu, 27.10. – Szkoły Podstawowej w Snowidzy.

– „Herosi w pasiakach... Bohaterskie postawy uczestników sportowych rozgrywek w KL Gross-Rosen”. Temat realizowano: 14.03. dla uczniów Szkoły Podstawowej w Kłodzku i Szkoły Podstawowej w Krosnowicach, 19.05. – Zespołu Szkolno-Przedszkolnego nr 8 w Wałbrzychu, 31.05. – Szkoły Podstawowej nr 83 we Wrocławiu i 17.10. – I Liceum Ogólnokształcącego w Kędzierzynie Koźlu.

– „Obozowy posiłek w relacjach byłych więźniów”. Temat realizowano: 10.05. dla uczniów Szkoły Podstawowej nr 10 w Bielawie, 18.05. – Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego w Nowym Siodle, 6.10. – Szkoły Podstawowej nr 4 w Świdnicy, 18.10. – Szkoły Podstawowej nr 8 w Świdnicy, 23.10. – Szkoły Podstawowej nr 107 we Wrocławiu, 24.10. – Szkoły Podstawowej w Sokołowcu, 30.10. – Szkoły Podstawowej nr 1 w Jaworze oraz 24.11. – Szkoły Podstawowej w Wiszni Małej.

– „Rewiry w KL Gross-Rosen”. 6.10. w zajęciach uczestniczyli uczniowie Szkoły Podstawowej nr 4 w Świdnicy i 19.10. – Szkoły Podstawowej nr 3 w Świebodzicach.

– „Wiersz z obozu”. Temat realizowano: 23.10. dla uczniów Szkoły Podstawowej nr 107 we Wrocławiu i 30.10. – Szkoły Podstawowej nr 1 w Jaworze.

– „Egzekucje w KL Gross-Rosen”. 11.10. w zajęciach uczestniczyła młodzież ze Szkoły Podstawowej nr 3 w Dzierżoniowie.

– „Filia obozu koncentracyjnego Gross-Rosen w Sackisch (Bad Kudowa)”. Zajęcia przeprowadzono 16.03. dla uczniów Społecznej Szkoły Podstawowej w Kudowie-Zdroju, w ramach projektu edukacyjnego „Ocalić od zapomnienia”.

Ogółem z 8 tematów przeprowadzono 35 zajęć warsztatowych. Uczestniczyło w nich 875 uczniów i nauczycieli.

3. Dla młodzieży w wieku 13–19 lat przygotowano na okres ferii zimowych ofertę weekendowych spotkań edukacyjnych. W zajęciach wzięło udział 12 uczestników.

4. 26 kwietnia w Muzeum Gross-Rosen w Rogoźnicy odbył się finał VI edycji Konkursu Diecezjalnego „KL Gross-Rosen (1940–1945). Ocalić od zapomnienia”. Jego organizatorami byli: ks. prałat Marek Babuška wraz z zespołem katechetów dekanatu strzegomskiego. Honorowy patronat nad wydarzeniem objęli: ks. dr Damian Mroczkowski – dyrektor Wydziału Katechetycznego Świdnickiej Kurii Biskupiej oraz Janusz Barszcz – dyrektor Muzeum Gross-Rosen. Konkurs skierowany był do uczniów szkół podstawowych oraz średnich i obejmował trzy kategorie: plastyczną, multimedialną i wiedzy. W dniu jego rozstrzygnięcia odbyła się prezentacja nagrodzonych prac. Laureatom wręczono pamiątkowe dyplomy oraz nagrody.
5. 18 listopada na terenie Miejsca Pamięci w Rogoźnicy zorganizowano szkolenie dla przewodników Projektu Arado z Kamiennej Góry i Time Gates – Bram Czasu z Jeleniej Góry. Przeprowadziła je kierowniczka Działu Oświatowego. Uczestnicy szkolenia zapoznali się z historią kompleksu Konzentrationslager Gross-Rosen i wzięli udział w zajęciach warsztatowych z wykorzystaniem źródeł archiwalnych.

II/ Uroczystości / wydarzenia / upamiętnienia

1. 24 stycznia 2023 w Liceum Ogólnokształcącym im. J.M. Ossolińskiego w Brzegu Dolnym odbyła się uroczystość upamiętniająca 78. rocznicę „marszu śmierci” więźniów AL Dyhernfurth I i II do obozu macierzystego Gross-Rosen. Inicjatorem wydarzenia był burmistrz Brzegu Dolnego, a partnerem merytorycznym Muzeum Gross-Rosen. W organizację obchodów włączyły się również: Stowarzyszenie Pierwszych Osadników Ziemi Dolno-brzeskiej, Biblioteka TAMA, Harcerska Organizacja Wychowawczo-Patriotyczna „Cichociemni” oraz uczniowie LO. Muzeum Gross-Rosen reprezentowali: zastępca dyrektora i pracownicy wszystkich działów merytorycznych. Uczestnicy obchodów obejrzeli projekcję filmu o historii KL Gross-Rosen z relacjami ocalonych więźniów oraz wysłuchali prelekcji pracownika Działu

- Naukowo-Badawczego na temat pieszej ewakuacji więźniów z Dyhernfurth do Gross-Rosen w styczniu 1945 r.
2. W Międzynarodowym Dniu Pamięci o Ofiarach Holocaustu – 27 stycznia – na terenie byłego obozu koncentracyjnego Gross-Rosen uroczystość oddano cześć osobom żydowskiego pochodzenia zamordowanym w czasie II wojny światowej. W upamiętnieniu uczestniczyli: Sabina Chrapek – przewodnicząca Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego Żydów w Polsce Oddział Wałbrzych, zastępca dyrektora i pracownicy Działu Oświatowego Muzeum Gross-Rosen oraz podopieczni Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w Wałbrzychu. Po przejściu dawną ulicą obozową pod Pomnik-Mauzoleum, uczestnicy uroczystości zapalili znicze i złożyli wiązanki kwiatów. Młodzież z wałbrzyskiego Ośrodka Wychowawczego zapoznała się z muzealną ekspozycją i obejrzała film „Ocaleni”, dokumentujący historię uratowanych polskich Żydów, m.in. Sary Gliksman, profesora Szaloma Lindenbauma i Jakoby Bliidsztejn.
  3. W okresie Wielkiego Postu w Kościele katolickim, 1 kwietnia Miejsce Pamięci odwiedziła grupa anglojęzycznych mieszkańców Wrocławia, członków Ośrodka Duszpasterskiego Katolików przy franciszkańskim klasztorze i parafii św. Karola Boromeusza. Goście zwiedzili z przewodnikiem teren byłego KL Gross-Rosen i zapoznali się z muzealnymi ekspozycjami. Następnie niosąc krzyż, w skupieniu i modlitwie odbyli symboliczną drogę krzyżową w Miejscu Pamięci.
  4. W związku z 80. rocznicą wybuchu Powstania w Getcie Warszawskim – 19 kwietnia – Muzeum Gross-Rosen włączyło się w ogólnopolską akcję społeczno-edukacyjną „Żonkile#ŁączymyNasPamięć”, zainicjowaną przez Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN. Z myślą o młodzieży edukatorzy Działu Oświatowego przygotowali program uroczystych obchodów w Miejscu Pamięci. Uczestnikami upamiętnienia byli uczniowie dwóch klas ósmych z Publicznej Szkoły Podstawowej nr 4 w Strzegomiu, którzy wysłuchali prelekcji pt. „Opór wobec

zniewolenia. O okolicznościach wybuchu Powstania w Getcie Warszawskim” oraz wzięli udział w dyskusji na temat „Czego uczy nas historia Powstania w Getcie Warszawskim?”. Uczniowie dokonali m.in. analizy porównawczej hitlerowskich ośrodków przymusowego odosobnienia oraz podzielili się swoimi spostrzeżeniami dotyczącymi postaw walczących Żydów, które dziś we współczesnym świecie mogą być inspiracją do przeciwstawiania się złu i nienawiści.

21 kwietnia na terenie Miejsca Pamięci, z inicjatywy wałbrzyskiego Oddziału Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego Żydów w Polsce, pod historyczną „ścianą śmierci” zapalono znicze i złożono wiązanki żonkili.

5. Tradycyjnie w maju realizowano przedsięwzięcia łączące ideę sportowej rywalizacji z upamiętnieniem ofiar KL Gross-Rosen:
  - 5–6 maja w Centrum Kultury w Głuszycy odbył się X jubileuszowy Zlot „Szlakiem Martyrologii”. Edukator Działu Oświatowego wygłosił prelekcję pt. „KL Gross-Rosen jako przykład hitlerowskiego okrucieństwa”. Prelekcji wysłuchała 100-osobowa grupa uczniów z lokalnych szkół podstawowych.
  - 6 maja spod Pomnika-Mauzoleum na terenie byłego obozu wystartował XXXV Bieg Pamięci „Rogoźnica – Gross-Rosen”. Uczestnicy w sztafetowym biegu przenieśli ogień ze „Znicza Pamięci” na obelisk w parku w Rogoźnicy. Dla zwycięzców przygotowano zestawy nagród z muzealnymi wydawnictwami.
  - 31 maja miała miejsce kolejna edycja Marszu Pamięci – „Rajdu Gwiazdzistego” dla uczniów szkół podstawowych Gminy Strzegom. Po przejściu tras rajdowych, młodzież zgromadziła się pod Pomnikiem-Mauzoleum, gdzie uroczystie złożyła hołd ofiarom KL Gross-Rosen.
6. 13 maja, po zachodzie słońca, odbyła się kolejna edycja Nocy Muzeów. Bramy Miejsca Pamięci pozostały otwarte dla zwiedzających do godz. 23.00. Zgromadzonych gości powitał zastępca dyrektora Muzeum wraz z kierownictwem Działu Oświatowego. W uroczystości wzięli udział m.in. zastępca burmistrza Brzegu

Dolnego Artur Michałek, naczelnik Wydziału Oświaty, Kultury i Sportu UM w Brzegu Dolnym Małgorzata Böldyn, przedstawiciele Stowarzyszenia Pierwszych Osadników Ziemi Dolnobrzezkiej oraz sołtys Rogoźnicy Paweł Gołąb. Głównym punktem Nocy Muzeów 2023 było wystąpienie Norberta Konarzewskiego, którego krewni w czasie II wojny światowej byli osadzeni w KL Gross-Rosen i filii Dyhernfurth. Nasz gość specjalny przygotował prezentację pt. „Niezwykłe historie opowiedziane przez zwyczajnych ludzi” z dokumentami i fotografiami z rodzinnego albumu. Uczestnicy mogli również zapoznać się z autorską publikacją prelegenta pt. „Powrót niepożądany”, w której znalazły się wspomnienia byłego więźnia KL Gross-Rosen Romana Konarzewskiego. Książkę wraz z dedykacją autora można było nabyć w czasie spotkania. Uzupełnienie wystąpienia stanowiła wystawa drewnianych figurek – rzeźb byłego więźnia Romana Konarzewskiego – pochodzących z muzealnych zbiorów. W wydarzeniu wzięło udział 315 osób.

7. Przy symbolicznym grobie żydowskich więźniarek FAL Sackisch w Kudowie-Zdroju odsłonięto 26 maja tablicę edukacyjną, przygotowaną przez miejscową młodzież w ramach projektu edukacyjnego „Ocalić od zapomnienia”. W wydarzeniu uczestniczył zastępca dyrektora Muzeum Gross-Rosen oraz delegacja pracowników merytorycznych.
8. W Narodowym Dniu Pamięci Ofiar Niemieckich Nazistowskich Obozów Koncentracyjnych i Obozów Zagłady – 14 czerwca – na terenie Miejsca Pamięci w Rogoźnicy odbyła się uroczystość ku czci zamordowanych w KL Gross-Rosen. W upamiętnieniu udział wzięli m.in. wicewojewoda dolnośląski Jarosław Kresa, przewodniczący Sejmiku Województwa Dolnośląskiego Andrzej Jaroch wraz z radnymi sejmiku – członkami Komisji Kultury, Nauki i Edukacji, przewodniczący Rady Miejskiej w Strzegomiu Piotr Szmidt, Marcin Marczak – zastępca dyrektora wrocławskiego oddziału IPN, nietatowy komendant Garnizonu Wrocław mjr Sebastian Krupka oraz nauczyciele i uczniowie szkół z Nowej

- Soli. Uczestnicy oddali hołd ofiarom KL Gross-Rosen zapalając znicze i składając kwiaty pod Pomnikiem-Mauzoleum. Podniosły charakter wydarzeniu nadała wojskowa asysta honorowa.
9. W dniach 16–18 czerwca Muzeum Gross-Rosen po raz pierwszy włączyło się w projekt współtworzenia Europejskich Dni Archeologii. Edukatorzy Działu Oświatowego przygotowali m.in. program zwiedzania Miejsca Pamięci trasą najciekawszych odkryć archeologicznych i wystawę dotychczas nieeksponowanych muzealiów z kolekcji własnej.
  10. Na zaproszenie Krajowej Rady Czeskiego Pogranicza (Klub Českého Pohraničí) 24 czerwca zastępca dyrektora Muzeum wziął udział w uroczystości zorganizowanej na terenie miejskiego cmentarza w Choustníkovo Hradišti. W lutym 1945 r. przez tę miejscowość przeszedł transport ewakuacyjny z obozu koncentracyjnego Gross-Rosen do KL Flossenbürg. Miasteczko było świadkiem masakry dokonanej na więźniach przez załogę SS. Ciało 179 bezimiennych ofiar odnaleziono we wrześniu 1945 r. Uczestnicy uroczystości oddali hołd zamordowanym i pod Pomnikiem Ofiar złożyli wiązanek kwiatów.
  11. W dniu 79. rocznicy wybuchu Powstania Warszawskiego – 1 sierpnia – pod Pomnikiem-Mauzoleum, na terenie Miejsca Pamięci, przedstawiciele Muzeum Gross-Rosen złożyli wiązanek kwiatów i oddali hołd pomordowanym.
  12. 28 sierpnia Muzeum Gross-Rosen odwiedził Ambasador Izraela w Polsce dr Yacov Livne, który z zainteresowaniem obejrzał teren byłego obozu koncentracyjnego oraz wystawy prezentowane w poobozowych obiektach. Sporo uwagi poświęcił ekspozycji mówiącej o podobozach KL Gross-Rosen wchodzących w skład Arbeitslager Riese. Izraelski dyplomata wraz z dyrekcją i pracownikami merytorycznymi Muzeum odwiedził także poobozowe tereny w Górach Sowich.
  13. Miejsce Pamięci w Rogoźnicy odwiedzili w sierpniu przedstawiciele Stowarzyszenia Triángulo Azul Stolpersteine de Córdoba. Ta hiszpańska instytucja zajmuje się dokumentowaniem losów

i upamiętnieniem kordobskich ofiar nazistowskich obozów koncentracyjnych i zagłady. Nasi goście podczas wizyty podzielili się wiedzą na temat bolesnej przeszłości Rufo Lopez Romero, który w maju 1944 r. został zesłany do KL Gross-Rosen. Do zbiorów Muzeum przekazano hiszpańskojęzyczne wydawnictwa i plakat upamiętniający postać Rufo Lopez Romero.

14. 3 września na terenie Muzeum Gross-Rosen w Rogoźnicy odbyła się doroczna uroczystość upamiętniająca ofiary II wojny światowej i KL Gross-Rosen. Organizatorami wydarzenia byli: Urząd Miejski w Strzegomiu, Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej i Muzeum Gross-Rosen. Podniosły charakter uroczystości nadała wojskowa asysta honorowa z 16 Dolnośląskiej Brygady Obrony Terytorialnej oraz Orkiestra Komendy Wojewódzkiej Policji we Wrocławiu. Honorowymi gośćmi byli ostatni świadkowie: byli więźniowie KL Gross-Rosen – Waclaw Bryjanowski i Ignacy Kurczyński – oraz kombatanci, inwalidzi wojenni i sybiryacy. Do Rogoźnicy przybyli również parlamentarzyści, przedstawiciele władz samorządowych, formacje mundurowe, liczne związki, organizacje i stowarzyszenia, młodzież szkolna oraz okoliczna ludność. Po powitaniu odczytano nazwiska byłych więźniów KL Gross-Rosen, którzy w ostatnim roku od nas odeszli. Ich pamięć uczczono minutą ciszy. Następnie głos zabrała europoseł Anna Zalewska, która na wstępie odczytała list Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego prof. dr. hab. Piotra Glińskiego. Kolejne przemówienie wygłosiła senator Dorota Czudowska, podkreślając wielkie zasługi ostatnich świadków historii, szczególnie zmarłej w maju 2023 Marii Kisielewskiej-Podrez – prezes Polskiego Związku byłych Więźniów Politycznych Hitlerowskich Więzień i Obozów Koncentracyjnych w Legnicy. Odczytano również okolicznościowy list Szefa Urzędu ds. Kombatantów i Osób Represjonowanych Jana Józefa Kasprzyka. W intencji ofiar II wojny światowej została odprawiona uroczysta polowa msza św., celebrowana przez ks. bp Adama Bałabucha. Po jej zakończeniu odbył się przygotowany przez harcerzy „Apel

- Pamięci”. W ostatniej części uroczystości, przybyłe do Miejsca Pamięci delegacje złożyły pod Pomnikiem-Mauzoleum wieńce i wiązanki kwiatów.
15. 6 września, na zaproszenie Fundacji Centrum Pamięci Niemieckiego Ruchu Oporu w Berlinie (Stiftung Gedenkstätte Deutscher Widerstand), na cmentarzu żydowskim we Wrocławiu przedstawiciele Muzeum Gross-Rosen wzięli udział w uroczystości upamiętniającej 90. rocznicę śmierci Hansa Alexandra. Hans Alexander był przewodniczącym organizacji „Reichsbanner Schwarz-Rot-Gold” („Sztandar Rzeszy Czarno-Czerwono-Złoty”) w dawnym Breslau, aktywnym działaczem ugrupowania „Reichsbund jüdischer Frontsoldaten” („Związek Rzeszy Żydowskich Żołnierzy”) i członkiem SPD. Za działalność polityczną i walkę o obronę demokracji został aresztowany i osadzony w KL Esterwegen, gdzie zginął 2.09.1933 roku. Jednym z najważniejszych punktów upamiętnienia było uroczyste odsłonięcie odnowionej macewy, przy której złożono kwiaty.
- Trzy dni później, 9 września, pracownicy Fundacji Pamięci Niemieckiego Ruchu Oporu oraz członkowie Stowarzyszenia Reichsbanner Schwarz-Rot-Gold złożyli wizytę w Muzeum Gross-Rosen w Rogoźnicy. Niemieccy goście przeszli po terenie byłego obozu koncentracyjnego i z wielkim zainteresowaniem obejrzeni muzealne ekspozycje. Na zakończenie spotkania kierowniczką Działu Oświatowego opowiedziała o prowadzonej w Miejscu Pamięci działalności edukacyjnej.
16. 7 października, zastępca dyrektora Muzeum Gross-Rosen wziął udział w Gali Wręczenia 47. Nagrody Kulturalnej Śląska Kraju Związkowego Dolnej Saksonii. Gala, organizowana we współpracy dwóch regionów: Kraju Związkowego Dolnej Saksonii i Dolnego Śląska, miała miejsce w Narodowym Forum Muzyki we Wrocławiu.
17. Przed siedzibą 10 Brygady Łączności we Wrocławiu, 24 października odsłonięto pomnik upamiętniający więźniów filii KL Gross-Rosen – AL Breslau-Lissa, jeńców wojennych i robotników

przymusowych pracujących na terenie dawnej Lissy (obecnie Wrocław-Leśnica). Inicjatorami przedsięwzięcia byli: 10 Brygada Łączności we Wrocławiu, Instytut Pamięci Narodowej oraz Ośrodek „Pamięć i Przyszłość” (Centrum Historii Zajezdnia). W uroczystości udział wzięła delegacja pracowników Muzeum Gross-Rosen, która oddała hołd ofiarom nazistowskiego systemu i złożyła wiązankę kwiatów. Kamień użyty do stworzenia leśnickiego „znaku pamięci”, został wydobyty z kamieniołomu Miejsca Pamięci w Rogoźnicy.

18. W przeddzień 85. rocznicy „nocy kryształowej” – 8 listopada – do Muzeum Gross-Rosen przybyli dyplomaci z Konsulatu Generalnego Republiki Federalnej Niemiec we Wrocławiu. Spotkanie miało charakter zapoznawczy, stanowiło okazję do przedstawienia naukowej i edukacyjnej działalności naszej instytucji oraz możliwości współpracy z zachodnimi sąsiadami. Niemieccy goście zwiedzili teren byłego obozu koncentracyjnego Gross-Rosen, kamieniołom granitu i ekspozycje muzealne; na zakończenie pod Pomnikiem-Mauzoleum złożono wieniec, oddając hołd ofiarom KL Gross-Rosen.

III/ Działalność wystawiennicza

1. Wystawy stałe:

- 1/ W głównym budynku Muzeum w Rogoźnicy prezentowano:
  - „KL Gross-Rosen 1941–1945”, wystawę obrazującą historię obozu koncentracyjnego Gross-Rosen.
  - makietę obozu głównego i ścienną mapę filii KL Gross-Rosen.
- 2/ W barakach przy dawnej bramie obozowej prezentowano wystawy:
  - „AL Riese – filie KL Gross-Rosen w Górach Sowich”. Ekspozycja przedstawia historię budowy kompleksu podziemnych sztolni w Górach Sowich, w których wykorzystywano niewolniczą pracę więźniów podobozów KL Gross-Rosen, znanych pod kryptonimem „Riese”.

- „Zaginione człowieczeństwo”. Ekspozycja omawia przyczyny powstania i rozwój systemów totalitarnych w Europie w latach 1919–1945. Szczególną uwagę zwrócono na problem kształtowania się faszyzmu niemieckiego i funkcjonowania obozów koncentracyjnych. W tle przedstawiono losy byłego więźnia obozu Gross-Rosen i jego rodziny.
- 3/ W części dawnej obozowej tkalni prezentowano ekspozycję relikwów i zabytków archeologicznych, zatytułowaną:
  - „Zostały rzeczy, pamięć, żal...”.
- 4/ W zrekonstruowanym baraku nr 7 udostępniano ekspozycję
  - „Przywrócić pamięć – materialne znaki historii”. Jej zadaniem jest przybliżenie zwiedzającym obozowych warunków życia więźniów. Zrekonstruowane wnętrza odzwierciedla wyposażenie typowego baraku więźniarskiego przeznaczonego dla 350 osób. Projekt został przygotowany dzięki finansowemu wsparciu rządu Stanów Zjednoczonych. Na jego realizację pozyskano też środki z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz budżetu Województwa Dolnośląskiego.
- 5/ W drugim skrzydle baraku nr 7 eksponowane są wystawy:
  - „Filie KL Gross-Rosen”; wystawa własna, otwarta w listopadzie 2021 r. Ekspozycja przybliży historię prawie stu obozów filialnych KL Gross-Rosen. Ich historyczne ślady odnaleźć dziś można na terenie Dolnego Śląska i Ziemi Lubuskiej, Czech i Niemiec. Wystawa powstała ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz budżetu Województwa Dolnośląskiego.
  - „Herosi w pasiakach. Nieznana historia piłki nożnej w hitlerowskim obozie koncentracyjnym Gross-Rosen”; od 10.02.2013 wystawa jest dostępna w Muzeum Gross-Rosen w Rogoźnicy, które jest jej organizatorem. Ekspozycja została sfinansowana ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, w ramach programu Dziedzictwo Kulturowe, oraz ze środków Samorządu Województwa Dolnośląskiego.

- „Kamienne świadectwo”; 16.05.2015 r. w Muzeum Gross-Rosen w Rogoźnicy udostępniono wystawę Podlaskiego Oddziału Muzeum w Białymstoku – Muzeum w Tykocinie. Wystawa opowiada o losach mieszkańców Białostocczyzny, którzy w maju 1944 r. stali się ofiarami wywózek do nazistowskich obozów koncentracyjnych. Wielu z nich trafiło bezpośrednio do KL Gross-Rosen. Ekspozycja dokumentuje te tragiczne wydarzenia poprzez bogaty materiał archiwalny – listy, fotografie i wykazy ocalonych oraz liczne relacje i wspomnienia byłych więźniów. Wystawa ma charakter edukacyjny, jej celem jest pielęgnowanie pamięci o wydarzeniach z czasów II wojny światowej, świadkach i ofiarach nazizmu.
- „Hubalczycy w KL Gross-Rosen”; wystawa własna otwarta w maju 2017 r. Opowiada o niepokornych żołnierzach Oddziału Wydzielonego WP mjr. Henryka Dobrzańskiego „Hubala”, który po kapitulacji Warszawy we wrześniu 1939 r. kontynuował walkę z najeźdźcą niemieckim.
- „Zastępy nadziei. Działalność polskich lekarzy-więźniów w KL Gross-Rosen” – nowa wystawa własna, urządzona w części sanitarnej zrekonstruowanego baraku nr 7. Jej wernisaż odbył się 16 grudnia 2023. Scenariusz i projekt graficzny przygotowali pracownicy Działu Oświatowego. Celem ekspozycji jest upowszechnienie wiedzy o głębokim humanizmie i empatii polskich lekarzy uwięzionych w obozie koncentracyjnym Gross-Rosen oraz ich walce z „epidemią nazizmu”. Na wystawie zaprezentowano kopie dokumentacji medycznej, wspomnienia lekarzy i uratowanych więźniów oraz repliki rewirowego wyposażenia (sprzęty, naczynia laboratoryjne). Materiały pozyskano z polskich i zagranicznych archiwów. W wernisażu udział wzięli znamienici goście, m.in.: prof. dr hab. n.med. Barbara Bruziewicz-Mikłaszewska (przewodnicząca Rady Programowej Ośrodka Pamięci i Dokumentacji Historycznej Dolnośląskiej Izby Lekarskiej), Jacek Bondyra (p.o. dyrektora Biura Dolnośląskiej Izby Lekarskiej), dr Kry-

styna Michalak (przewodnicząca koła terenowego Dolnośląskiej Izby Lekarskiej w Świdnicy), dr Kamilla Jasińska z Oddziałowego Biura Edukacji Instytutu Pamięi Narodowej we Wrocławiu, a także historycy i przedstawiciele Stowarzyszenia Pierwszych Osadników Ziemi Dolnobrzezkiej oraz Sławskiego Stowarzyszenia Historyczno-Eksploracyjnego „Ocalić od zapomnienia”.

2. Wystawy czasowe:

1/ W Muzeum w Rogoźnicy prezentowano ekspozycje:

- „Niemiecki obóz w Płaszowie 1941–1945”, wypożyczoną z krakowskiego oddziału IPN. Na wystawie pokazano unikalne zdjęcia, wspomnienia więźniów i materiały archiwalne przedstawiające Konzentrationslager Plaszow jako miejsce niewolniczej pracy i masowych egzekucji. Wystawa była prezentowana w Rogoźnicy od 16 stycznia do 31 marca.
- „Przemilczana kategoria. Więźniowie z różowym trójkątem w KL Stutthof”, przygotowana w Muzeum Stutthof w Sztutowie. Jest to pierwsza w Polsce monograficzna wystawa poświęcona mężczyznom skategoryzowanym w obozie koncentracyjnym Stutthof jako homoseksualiści. Prezentowany materiał, wzbogacony o wielkoformatowe zdjęcia, przedstawia społeczno-prawne aspekty walki z homoseksualizmem za rządów narodowych socjalistów w Niemczech, a także przybliży biografie ofiar osadzonych w KL Stutthof. Wystawa była prezentowana w Rogoźnicy od 5 maja do 15 sierpnia.
- „Ruch oporu w KL Auschwitz”, z Państwowego Muzeum Auschwitz-Birkenau. Wystawa opowiada o genezie, strukturze i najważniejszych postaciach konspiracji w niemieckim nazistowskim obozie koncentracyjnym i zagłady Auschwitz. Przedstawiony materiał przybliży działania podejmowane od początku istnienia obozu przez polskich więźniów, zarówno wojskowych, jak i cywilnych. Wystawa prezentowana jest w Rogoźnicy od 16 sierpnia. Jej zakończenie zaplanowano na styczeń 2024 r.

- Dzięki uprzejmości komendantury Centrum Szkolenia Wojsk Lądowych w Poznaniu, w połowie grudnia 2023 r. Muzeum otrzymało w darze kopię wystawy „Poeci pokolenia Kolumbów – brylanty, którymi strzelano do wroga. Powstanie Warszawskie 1944. Bitwa o Polskę”. Wystawa będzie prezentowana wiosną 2024 r. w siedzibie w Rogoźnicy.

2/ Poza siedzibą Muzeum prezentowano:

- „AL Riese – filie KL Gross-Rosen w Górach Sowich”; wystawa eksponowana w Centrum Kultury i Turystyki w Walimiu – w Sztolniach Walimskich, jest to kopia wystawy prezentowanej w Muzeum Gross-Rosen w Rogoźnicy.

IV/ Działalność w zakresie obsługi ruchu turystycznego

1. Frekwencja w 2023 r.:

Liczba osób, które odwiedziły Muzeum Gross-Rosen: 48 072, w tym:

- turyści indywidualni: 40 193 osoby,
  - w grupach zorganizowanych młodzieżowych: 5576 osób, w 1730 grupach,
  - w grupach zorganizowanych dorosłych: 1919 osób, w 69 grupach,
  - w grupach zorganizowanych seniorów: 384 osoby, w 15 grupach.
- Gościliśmy turystów z 57 krajów świata, w tym najczęściej z: Polski – 43 595 osób, z Niemiec – 1625 osób, z Czech – 628 osób.

2. Dla turystów indywidualnych i grupowych realizowano projekcje filmu o KL Gross-Rosen (w różnych wersjach językowych); odbyło się 1405 seansów, w których uczestniczyło 8304 widzów. Turystom obcojęzycznym zapewniono obsługę przewodnicką w językach niemieckim, angielskim i czeskim.

Turyści mogli skorzystać z wypożyczenia audioprzewodników, dostępnych w 9 językach (w tym migowy i audiodeskrpcja).

3. Kopię wystawy „AL Riese – filie KL Gross-Rosen w Górach Sowich”, prezentowaną w Centrum Kultury i Turystyki w Walimiu, obejrzało 57 401 osób.

V/ Dystrybucja publikacji i nagrań

1. W siedzibie Muzeum w Rogoźnicy zorganizowano 21 stycznia spotkanie autorskie z dr hab. Dorotą Sulą. Autorka opowiedziała o swojej najnowszej publikacji „»Lecznictwo« w Konzentrationslager Gross-Rosen 1940–1945”. Wydarzenie zgromadziło wielu uczestników zainteresowanych tematem II wojny światowej i organizacją służby medycznej w hitlerowskich obozach koncentracyjnych. Wśród gości znaleźli się m.in. dr med. Ewa Kilar z Dolnośląskiej Izby Lekarskiej wraz ze studentami Uniwersytetu Medycznego we Wrocławiu, przedstawiciele Stowarzyszenia „Głogowska Edukacja Historyczna” oraz mieszkańcy okolicznych miejscowości. Uczestnicy wysłuchali wystąpienia dr Suli na temat działalności medycznej i pseudomedycznej w kompleksie KL Gross-Rosen. Największe poruszenie wśród słuchaczy wzbudziła informacja o dramatycznym losie chorych więźniów w stanie „obozowego zmużłomanienia” i ciężarnych więźniarek. Ciekawa opowieść zachęciła wielu odbiorców do zgłębienia tematu i nabycia prezentowanej publikacji.
2. W dniach 19–20 maja uczestniczyliśmy w kolejnej edycji Targów Książki Regionalnej „Silesiana” we Wrocławiu. Ich celem było zaprezentowanie szerokiemu gronu odbiorców dorobku wydawniczego Dolnego Śląska, zwłaszcza publikacji wydawanych przez małe, nieznane szerzej wydawnictwa. Obok publikacji Muzeum zaprezentowało materiały informacyjne o działalności instytucji.
3. Prowadzono sprzedaż muzealnych wydawnictw poza siedzibą, m.in. podczas spotkań autorskich z dr hab. D. Sulą w Strzegomiu (5.05.), Głuszycy (6.05.) i Sławie Śląskiej (10.10.).
4. Stałą sprzedaż publikacji wydanych przez Muzeum oraz widokówek, folderów i nagrań filmu edukacyjnego o KL Gross-Rosen prowadzono w punkcie informacyjnym (BORT) w Rogoźnicy. Sprzedaż wydawnictw realizowano także poprzez księgarnię internetową. W okresie sprawozdawczym zrealizowano 221 zamówień.

Sprzedaż wysyłkową wydawnictw i płyt DVD prowadzono dla instytucji i indywidualnych odbiorców krajowych i zagranicznych, m.in. dla: Centrum Kultury i Turystyki w Walimiu, Podziemnego Miasta Osówka, HiSCO Przedsiębiorstwa Wielobranżowego S.C, Przedsiębiorstwa Handlowego GABI, wokulscy.pl gry-książki-antykwarjat Piotr Bugaj, Biura Odkryć Magdalena Zajac oraz księgarni PROFIL-LIBRIS Marcin Badocha.

5. Materiały informacyjne o Muzeum Gross-Rosen: ulotki „Muzeum Gross-Rosen. Miejsce Pamięci” (w czterech wersjach językowych) oraz „Gross-Rosen. Muzeum bez barier” (przystosowanie Muzeum do potrzeb osób z niepełnosprawnościami), sukcesywnie rozsyłano do różnych instytucji, muzeów i biur informacji turystycznej na Dolnym Śląsku.

6. Przyjęto na stan i wykonano kalkulację cenową publikacji: D. Sula „Szkice z historii Konzentrationslager Gross-Rosen” (II wydanie) i A. Rudorff „Kobiety w podobozach Konzentrationslager Gross-Rosen”.

Do sprzedaży przyjęto publikacje: P. Kruszyński „Wojenne tajemnice Zamku Książ”; Z. Kozłowski, E. Kozłowska, „Byłam pokojówką komendanta Konzentrationslager Majdanek” oraz N. Konarzewski „Powrót niepożądany. Wspomnienia Romana Konarzewskiego”.

7. Wykonano projekt zakładki magnetycznej do książki, złożono zamówienie na wykonanie w liczbie 1000 egz., wykonano kalkulację cenową i przyjęto do sprzedaży.

8. Wykonano kopie (na płytach DVD) filmu o historii obozu koncentracyjnego Gross-Rosen (w różnych wersjach językowych), celem ich dalszej dystrybucji.

9. W listopadzie i grudniu przeprowadzono inwentaryzację książek przeznaczonych do sprzedaży.

VI/ Współpraca z innymi instytucjami

1. Dla Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Urzędu Marszałkowskiego Województwa Dolnośląskiego przygotowano kwartalne, półroczne i roczne sprawozdania statystyczne.
2. W związku z – planowaną na przyszły rok – wrześniową uroczystością upamiętniającą, wypełniono i wysłano do Dowódcy Garnizonu Wrocław wnioski o skierowanie wojskowej asysty honorowej oraz orkiestry wojskowej do udziału w tych uroczystościach.
3. Zgodnie z wytycznymi Urzędu Marszałkowskiego Województwa Dolnośląskiego dot. „Standardów współpracy dolnośląskich instytucji kultury z organizacjami pozarządowymi, podmiotami ekonomii społecznej, a także grupami nieformalnymi” podjęto następujące działania:
  - na muzealnej stronie internetowej utworzono zakładkę „Współpraca z organizacjami pozarządowymi”;
  - dla wnioskujących organizacji sporządzono formularz kontaktowy z Muzeum;
  - obowiązki koordynatora ds. kontaktów ze środowiskiem pozarządowym powierzono p. Agacie Żydek z Działu Oświatowego. Rozpatrzono dwa wnioski o współpracę Muzeum z organizacjami pozarządowymi: negatywnie – Ochotniczej Straży Pożarnej Oddział Ratownictwa Wodnego we Wrocławiu; pozytywnie – Stowarzyszenia Edukacji Krytycznej.
4. Utrzymywano stałą współpracę z 10 Wrocławskim Pułkiem Dowodzenia (od 29 września – 10 Brygadą Łączności).

VII/ Konferencje, seminaria, spotkania

1. Pracownicy Działu Oświatowego uczestniczyli w sesjach edukacyjnych i konferencjach:
  - 7.02. w spotkaniu online pt. „Wieloaspektowe podejście w sprawie pamięci o Holokauście. Wgląd w praktyki związane z edukacją i wystawami o Holokauście”; spotkanie w jęz. angielskim, zorganizowane przez Fundację Minor w ramach projektu

Multiperspective Holocaust Remembrance in Contemporary Europe (MuRem).

- 23.02. w sesji edukacyjnej „Romowie – doświadczenie Zagłady”, zorganizowanej przez Międzynarodowe Centrum Edukacji o Auschwitz i Holokaucie w Oświęcimiu; sesja odbyła się w formule online.
- 16–17.03. w I seminarium edukacyjnym dla edukatorów w miejscach pamięci i muzeach martyrologicznych, zorganizowanym przez Żydowski Instytut Historyczny w Warszawie.
- 1–5.07. w Letniej Akademii im. Samuela i Edith Fleischmanów: „Edukacja o Holokaucie i Zapobieganiu Zbrodniom Ludobójstwa”, zorganizowanej przez Oświęcimski Instytut Praw Człowieka i Instytut Auschwitz na Rzecz Zapobiegania Zbrodniom Ludobójstwa i Masowym Aktom Okrucieństwa w Nowym Jorku; Dominika Pacuła z Działu Oświatowego przygotowała prezentację multimedialną i wygłosiła prelekcję nt. „Wykorzystanie przedmiotów w edukacji Miejsc Pamięci”.
- 7–11.08. w cyklu spotkań online, zorganizowanych, w ramach Letniej Szkoły Otwartej, przez Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN.
- 25–27.08. w konferencji metodycznej dla nauczycieli i edukatorów pt. „Film dokumentalny jako narzędzie edukacji o Auschwitz i Holokaucie”, zorganizowanej przez Międzynarodowe Centrum Edukacji o Auschwitz i Holokaucie oraz Warszawskie Centrum Innowacji Edukacyjno-Społecznych i Szkoleń.
- 4–8.12. Agata Żydek z Działu Oświatowego odbyła online kurs CorelDraw do przygotowania publikacji i materiałów reklamowych. Organizatorem kursu była firma IT Media.

VIII/ Działalność informacyjna

1. Przygotowano projekty graficzne plakatów informacyjnych do wydarzeń kulturalnych organizowanych w 2023 roku w Muzeum.
2. O organizowanych w Muzeum wystawach czasowych i innych ważnych wydarzeniach informowano lokalne media.

3. Redagowano informacje o wydarzeniach muzealnych, wystawach i uroczystościach, celem zamieszczenia ich na stronie internetowej Muzeum oraz profilu Facebook.
4. Osobom zainteresowanym udzielano informacji związanych ze statystyką ruchu turystycznego oraz bieżącą działalnością instytucji.
5. Opracowano informacje dla odwiedzających Muzeum osób z dysfunkcją wzroku, słuchu, niepełnosprawnością ruchową oraz rodzin z małymi dziećmi, celem zamieszczenia na muzealnej stronie internetowej, w zakładce „Muzeum bez barier”.

IX/ Inne działania

1. Na język polski tłumaczono korespondencję obcojęzyczną (j. angielski i niemiecki) oraz przygotowywano odpowiedzi w tych językach. Wykonano 240 tłumaczeń w języku angielskim i 70 tłumaczeń w języku niemieckim.
2. Korespondencyjnie udzielano odpowiedzi w sprawach związanych z obsługą ruchu turystycznego oraz dotyczących wmurowania na terenie byłego obozu koncentracyjnego tablic upamiętniających więźniów zamordowanych w obozie.
3. Wykonano archiwizację dokumentów działu z 2020 roku.

DZIAŁ ZARZĄDZANIA **INWESTYCJAMI**

1. Dzięki dotacjom celowym MKiDN zrealizowano następujące zadania:
  - „Remont oraz izolacja przeciwwilgociowa budynku dawnego kasyna SS”. W wyniku zamówienia, udzielonego w trybie podstawowym, wyłoniono wykonawcę i podpisano umowę na realizację zadania. Odbiór końcowy podpisano 4.09.2023 r.
  - „Wymiana pieca centralnego ogrzewania opalanego olejem opałowym wraz z infrastrukturą towarzyszącą w kotłowni zlokalizowanej w budynku w Wałbrzychu, Archiwum i Pracowni Naukowo-Badawcze”. W wyniku zapytania o cenę wyłoniono wykonawcę i podpisano umowę. Odbiór końcowy podpisano 22.06.2023 r.
  - „Zakup profesjonalnego skanera A3”. W wyniku zapytania o cenę wyłoniono wykonawcę i podpisano umowę na dostawę skanera EXPRESION 12000 XL PRO (A3 do klisz i grafiki). We wrześniu 2023 skaner został dostarczony do Muzeum.
2. W pierwszej połowie roku podpisano umowę na kontynuację, prowadzonych od 2021 roku, prac badawczo-konserwatorskich nad słupami ogrodzeniowymi. Zaplanowany na 2023 rok trzeci etap badań, czyli między innymi opracowanie receptur betonu oraz pilotażowego programu konserwacji i rekonstrukcji, zakończono w grudniu 2023 r. Dokumentacja została przekazana i podpisano protokół odbioru. Zadanie zakończone.

3. Podpisana została umowa na wykonanie projektów prac konserwatorsko-remontowych dla zadań planowanych do realizacji w latach kolejnych, w miarę pozyskiwania środków. Wszystkie najistotniejsze obiekty w części więźniarskiej zostały już poddane konserwacji, dlatego zlecono wykonanie dokumentacji projektowej dla obiektów w części esesmańskiej, są to: sześć bunkrów, dwa garaże, wartownia i dwa ciągi terenowych schodów. Projekty opracowywane były sukcesywnie, a ostatnia część dokumentacji została dostarczona do Muzeum 28.09.2023 r. Zadanie zakończone.
4. W sierpniu 2023, w wyniku zapytania o cenę, wyłoniono wykonawcę i podpisano umowę na wymianę na nowy przestarzałego technicznie systemu telewizji obserwacyjnej w budynku Pracowni Naukowo-Badawczych w Wałbrzychu. We wrześniu wykonawca zrealizował zlecenie, zadanie zakończone.

DZIAŁ
ADMINISTRACYJNO-GOSPODARCZY
I KADR

I/ Zatrudnienie

Zatrudnienie na 31 grudnia 2023 r., w przeliczeniu na pełne etaty, wynosiło – 40,51, w tym pracownicy merytoryczni – 19 osób.

**II/ Działania w zakresie ochrony przeciwpożarowej,
bezpieczeństwa i higieny pracy oraz bezpieczeństwa
Muzeum**

1. W 2023 r. w Muzeum Gross-Rosen zostały zrealizowane wszystkie przewidziane prawem obowiązki: przeprowadzono szkolenia wstępne ogólne bhp oraz szkolenia stanowiskowe pracowników przyjmowanych do pracy, badania okresowe bhp dla pracowników zatrudnionych na stanowiskach robotniczych oraz dla osób kierujących pracownikami. Podczas szkoleń bhp omawiana była również ocena ryzyka zawodowego, w celu przypomnienia jej pracownikom.
2. W 2023 r. nie odnotowano wypadku w drodze do pracy lub z pracy, nie odnotowano również chorób zawodowych. Wszyscy pracownicy posiadają aktualne badania lekarskie przeprowadzone przez lekarza medycyny pracy.
3. W I półroczu 2023 r., w ramach popularyzacji problematyki bhp oraz ergonomii, omówiono z pracownikami obowiązki w zakresie bhp oraz odpowiedzialności za naruszenie przepisów i zasad bhp, ochronę pracy kobiet, kobiet w ciąży i karmiących, ponadto zagrożenia wypadkowe występujące w pracy i podstawowe środ-

ki zapobiegawcze, odpowiedzialność materialną pracowników. Udział w spotkaniach potwierdzony został podpisami pracowników na listach obecności.

4. Na bieżąco uzupełniano wyposażenie apteczek pierwszej pomocy medycznej.
5. W maju 2023 r. przeprowadzono roczny przegląd techniczny i konserwację w obiektach Muzeum Gross-Rosen w Wałbrzychu i Rogoźnicy, a także okresową kontrolę przewodów kominowych.
6. We wrześniu 2023 przeprowadzono w Muzeum Gross-Rosen w Rogoźnicy szkolenie przeciwpożarowe i ćwiczenia gaśnicze z udziałem personelu Muzeum; szkolenie zostało podzielone na dwa etapy: teoretyczny oraz praktyczny – pokaz gaszenia pozorowanego pożaru.

W wyniku przeprowadzonego szkolenia i ćwiczeń stwierdzono, że pracownicy Muzeum w Rogoźnicy wykazali się dużą wiedzą w zakresie zasad bezpieczeństwa przy stosowaniu gaśnic.

7. W 2023 przeprowadzono szczegółowy przegląd techniczny oraz bieżącą konserwację podręcznego sprzętu przeciwpożarowego, zainstalowanego w obiektach Muzeum w Rogoźnicy i w Wałbrzychu. Dokonano wymiany/uzupełnienia gaśnic.

III/ Remonty, konserwacje i utrzymanie porządku

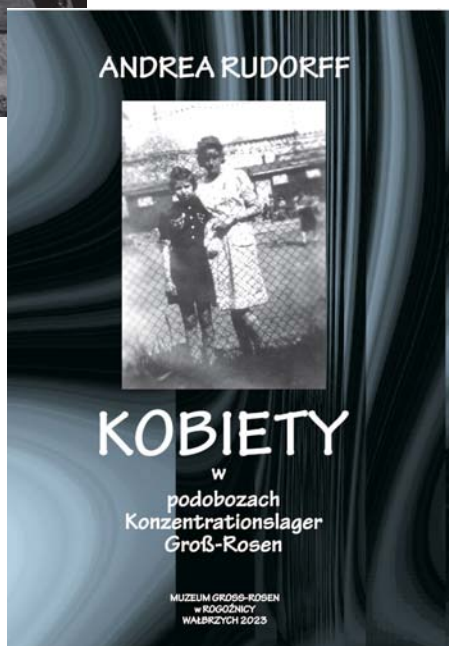
1. W Muzeum w Rogoźnicy:
  - Wyczyszczono i zakonserwowano (własnymi siłami) ogrodzenie poobozowe. Prowadzono na bieżąco konserwację sprzętu do koszenia oraz prace remontowe.
  - Przeprowadzono rekultywację i opryski terenów zielonych.
  - Firma „Miral” wykonywała przeglądy konserwacyjne systemu sygnalizacji alarmu pożaru i systemu Telewizji Obserwacyjnej.
  - W okresie letnim firma zewnętrzna Green Line wykosiła trawę wzdłuż ogrodzenia Muzeum oraz w tzw. części oświęcimskiej.
  - W II i III kwartale firma PUPH Kramek usunęła krzewy i drzewa samosiejki na terenie kamieniołomu.

2. W Muzeum w Wałbrzychu:

- Przeprowadzono, po okresie zimowym, przegląd dachu; naprawiono stwierdzone uszkodzenia oraz przeprowadzono konserwację.
- Wykonano (własnymi siłami) remonty pomieszczeń biurowych oraz piwnicznych, udrożnienie rur kanalizacji burzowej.
- Firmy zewnętrzne (na zlecenie Muzeum) wykonały: wymianę na nowe dwóch okien, montaż na korytarzach i w sanitariatach czujek ruchu, remont pokoju specjalisty ds. komputeryzacji i instalację klimatyzacji w wydzielonym pomieszczeniu serwerowni.
- Zakupiono nowy piec olejowy wraz z oporządzeniem i zamontowano w kotłowni.

IV/ Inne

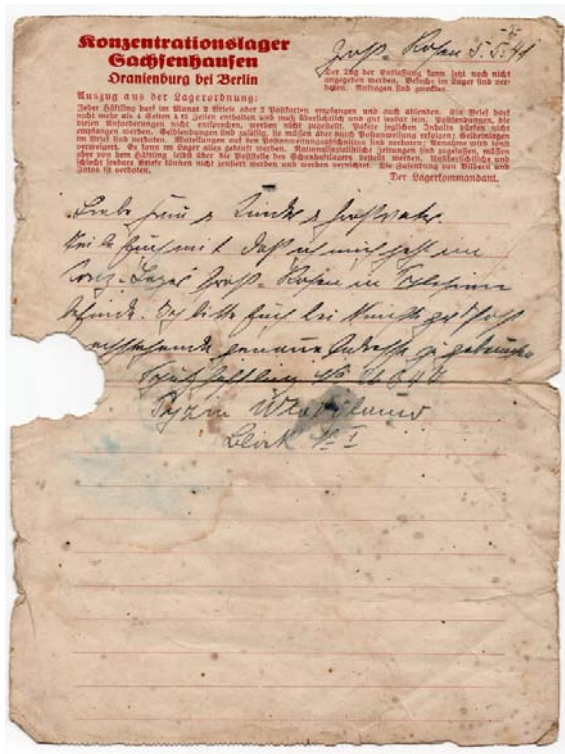
- Zakupiono olej lekki grzewczy oraz ekogroszek.
- Archiwizowano posiadaną dokumentację, zgodnie z „Instrukcją Kancelaryjną” i „Wykazem akt Muzeum”.
- W styczniu 2023 sporządzono i wysłano obowiązujące sprawozdania z działalności Muzeum.

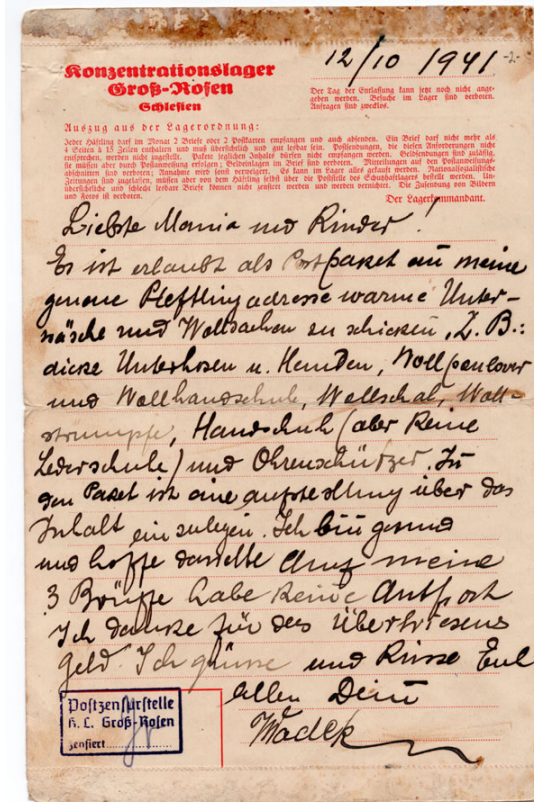
Publikacje wydane przez Muzeum Gross-Rosen w 2023 r.

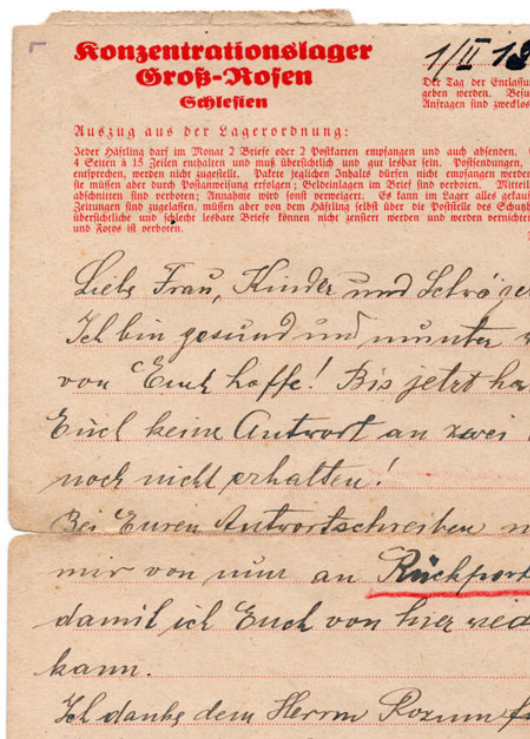
Konserwacja ubrań więźniarskich

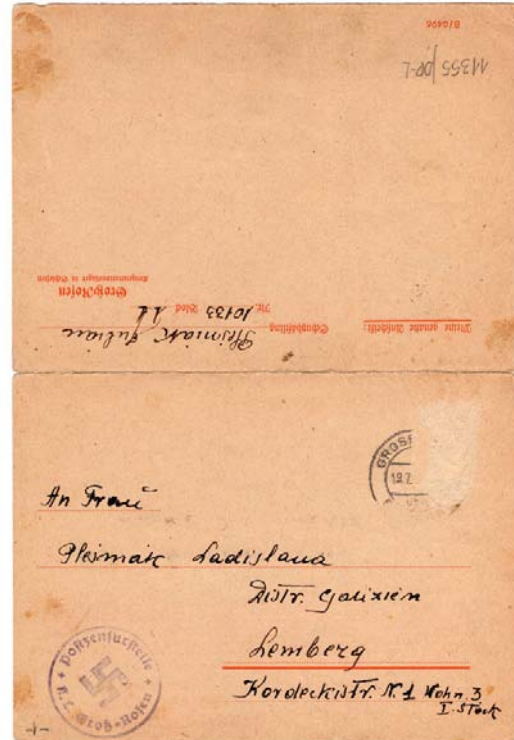
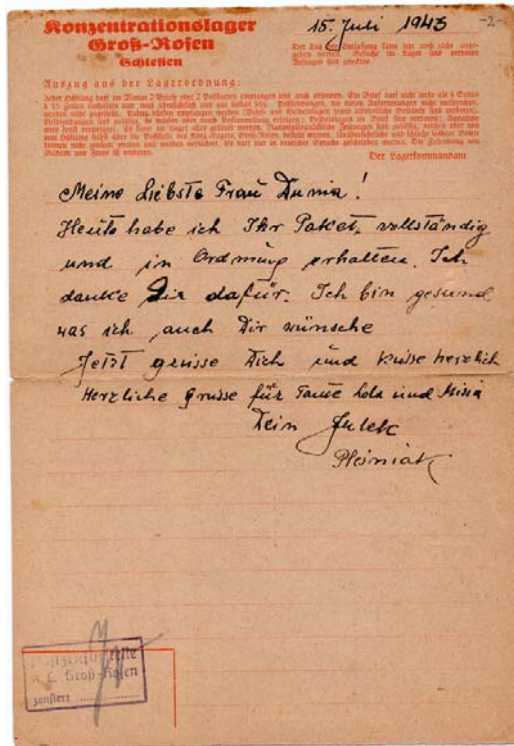
List więźnia Władysława Pyzio, napisany w obozie 5 maja 1941 roku
(z kolekcji ofiarowanej Muzeum Gross-Rosen w 2023 r.)

List więźnia Władysława Pyzio, napisany w obozie 12 października 1941 roku
(z kolekcji ofiarowanej Muzeum Gross-Rosen w 2023 r.)

List więźnia Władysława Pyziona, napisany w obozie 1 lutego 1942 roku
(z kolekcji ofiarowanej Muzeum Gross-Rosen w 2023 r.)

List więźnia Juliana Pleśniaka, napisany w obozie 15 lipca 1943 roku
(z kolekcji ofiarowanej Muzeum Gross-Rosen w 2023 r.)

28.5.1944.

-2-

Die Zeit der Herstellung kann jetzt noch nicht angegeben werden. Bitte im Lager für weitere Anfragen nachsehen.

Postmarkierte
A. 10/35 Brief

Verbot:
Explosivstoffe, Feinschmelzen sind verboten.

Der Lagerkommandant

Liebte Mutter, Brüder u Schwestern!

Ich danke herzlich für Brief von 16.5 und Paket welches ich am 16.5 in Ordnung erhalten habe (Brot und Spat) für allem danke ich Dir Mutter herzlich und dafür ich freue mich sehr ihr auch ein dankes. nicht vergessen. Später war für mich nach mehr von dem besten Mensch. Ich übersende Dir Karte mit Brief für Frank. Ich wundere mich dass ich so spät diese Karte bekommen habe. Ich bin ganz glücklich für euch. Ich danke euch sehr für alles was ich von euch bekommen habe. Ich bin ganz glücklich für euch. Ich danke euch sehr für alles was ich von euch bekommen habe. Ich bin ganz glücklich für euch.

7-01/19814

An
Pleznik Ludwika

Brazova
Kz Reiskof
Str. Krakau

gen.

10/35 Brief 16

2000-Rosen
Schleichen K. d.

Postmarkierte
A. 10/35 Brief

List więźnia Juliana Pleśniaka, napisany w obozie 28 maja 1944 roku (z kolekcji ofiarowanej Muzeum Gross-Rosen w 2023 r.)

Międzynarodowy Dzień Pamięci o Ofiarach Holocaustu –
27.01.2023 r.

Akcja „Żonkile” –
80. rocznica wybuchu Powstania w Getcie Warszawskim –
19.04.2023 r.

Finał Diecezjalnego Konkursu „KL Gross-Rosen (1941–1945).
Ocalić od zapomnienia”,
Muzeum Gross-Rosen w Rogóżnicy – 26.04.2023

Nagrodzone prace w Diecezjalnym Konkursie „KL Gross-Rosen (1941–1945). Ocalić od zapomnienia” –

Europejska Noc Muzeów
Muzeum Gross-Rosen w Rogoźnicy – 13.05.2023 r.

Europejska Noc Muzeów,
Muzeum Gross-Rosen w Rogoźnicy – 13.05.2023 r.

XIV Marsz Pamięci – „Rajd Gwiazdzisty”
młodzieży szkół podstawowych
Muzeum Gross-Rosen, 31 maja 2023

Narodowy Dzień Pamięci Ofiar Niemieckich Nazistowskich
Obozów Koncentracyjnych i Obozów Zagłady
Muzeum Gross-Rosen, 14 czerwca 2023

Wizyta studyjna pracowników Muzeum KL Płaszów
Muzeum Gross-Rosen, 20 czerwca 2023

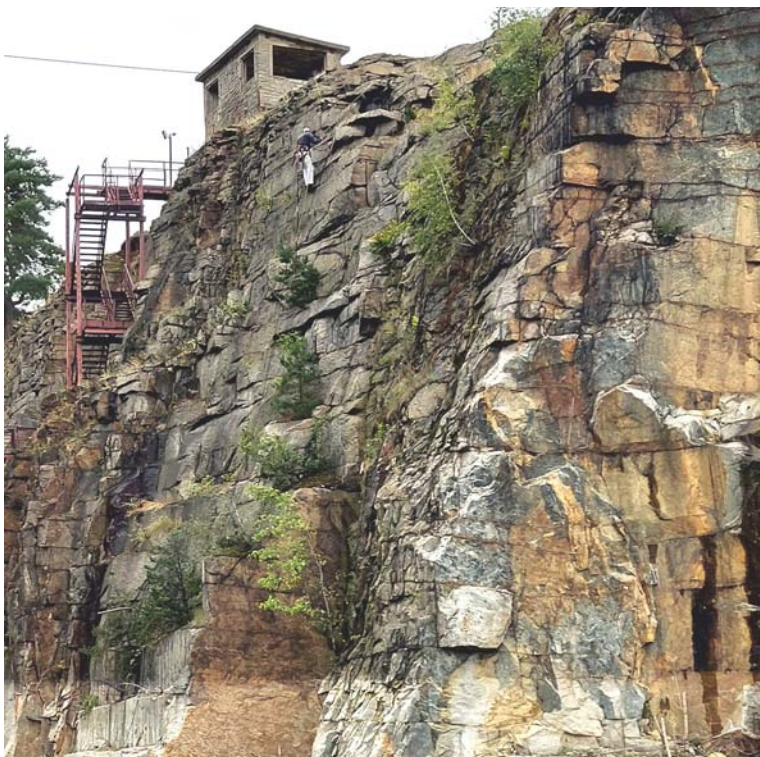
Wizyta studyjna pracowników Muzeum KL Płaszow
Muzeum Gross-Rosen, 20 czerwca 2023

Uroczystość w rocznicę wybuchu II wojny światowej
Muzeum Gross-Rosen w Rogoźnicy, 3.09.2023 r.

Uroczystość w rocznicę wybuchu II wojny światowej
Muzeum Gross-Rosen w Rogoźnicy, 3.09.2023 r.

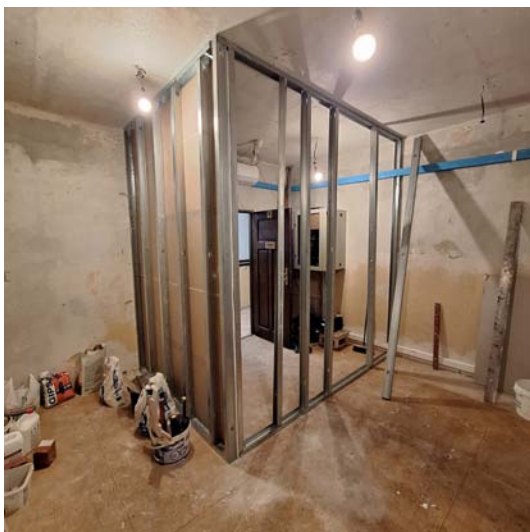
Usuwanie krzewów i drzew samosiejek w kamieniołomie
Muzeum Gross-Rosen w Rogoźnicy, 2023

Remont oraz izolacja przeciwwilgociowa
budynku dawnego kasyna SS
Muzeum Gross-Rosen w Rogoźnicy, 2023

Nowy piec c.o. w budynku Muzeum Gross-Rosen w Wałbrzychu, 2023

Remont pokoju specjalisty ds. komputeryzacji
i wydzielenie pomieszczenia serwerowni
w budynku Muzeum Gross-Rosen w Wałbrzychu, 2023